De krachten bundelen

Inzet voor oudere ongedocumenteerden

Brigitte van der Heijden

Wat doet het met je als je je geboorteland hebt moet ontvluchten en je nog altijd geen toegang hebt tot onderwijs, werk en gezondheidszorg? Wat is de impact van de voortdurende onzekerheid als geen enkel land jou erkent? Hoe bouw je een toekomst op als je door gebrek aan erkenning niet weet wat je te wachten staan? En hoe moet het als je oud bent en niet meer kúnt werken? Voor de meesten van ons een onmogelijkheid om ons in te leven in de verhalen van vluchtelingen en asielzoekers.

In Nederland wonen ongeveer 50.000 mensen zonder papieren. Vijfduizend van hen wonen in Rotterdam: arbeidsmigranten, afgewezen asielzoekers en staatlozen. Hoe groot de groep precies is weet niemand. Wel is bekend dat zij té vaak leven in een minderwaardige en afhankelijke situatie, zonder controle over hun leven en dat ze met moeite kunnen opkomen voor hun basisrechten. Met ingang van 1 januari 2025 is de rijksbijdrage voor de opvang van de Landelijke Vreemdelingen Voorziening (LVV) eerder: bed, bad en brood gestopt. Veel steden pakten dit toen zelf op. De gemeente Rotterdam heeft in de loop van 2025 noodgedwongen eigen besluiten genomen over de verlenging van onderdak voor voormalige LVV-deelnemers om te voorkomen dat zij op straat belanden. Sinds de beëindiging van de LVV verschuift de situatie naar juridische procedures en lokale initiatieven.

In de Pauluskerk worden ongedocumenteerde mannen niet alleen op gevangen maar is ook aandacht voor uiterlijke verzorging. Foto: Pauluskerk

Het Diaconaal Centrum Pauluskerk

De Pauluskerk in Rotterdam komt al sinds 1979 op voor álle mensen in Rotterdam en omgeving die het zonder hulp niet redden: dak- en thuislozen, verslaafden, mensen met psychiatrische problemen, mensen zonder geldige verblijfspapieren, zonder betaald werk, jongeren zonder gevoel voor richting in hun bestaan en kwetsbare ouderen. Uitgangspunt voor de Pauluskerk is het belang en het 'perspectief op beter' van deze mensen. En dus is ieder mens bij hen onvoorwaardelijk welkom. Door de haperende economie, zware bezuinigingen op de opvang, sociale zekerheid en gezondheidszorg en een steeds strenger vreemdelingen- en asielbeleid is het voor veel van hun bezoekers steeds moeilijker geworden zich in onze maatschappij staande te houden. Zonder hulp is het voor hen nauwelijks mogelijk het tij te keren. Juist voor hén wil de Pauluskerk er zijn. En via hun

In het kader van het vijftig-jarig bestaan van KNR-PIN is er een extra solidariteitssactie gestart De jarige KNR-PIN vraagt geen cadeau voor zichzelf maar een financiële bijdrage voor enkele projecten die ondersteuning geven aan mensen die om wat voor reden dan ook geen geldige verblijfsvergunning hebben. De opvang van oudere ongedocumenteerden door het ROS en de Pauluskerk is hier een voorbeeld van. Inmiddels is er al bijna € 180.000 binnen voor de solidariteitsactie. Een mooi bedrag dat de commissie vooraf niet had durven verwachten. Dit biedt financiële ruimte om meerdere projecten voor ongedocumenteerde ouderen in het land te kunnen helpen. De commissie is daarover in gesprek. In het volgende Bulletin kunt u lezen wat de eindstand is en welke projecten eventueel nog meer gesteund kunnen worden.

activiteiten willen ze hen als het even kan weer nieuw perspectief bieden.

Eén van de dingen die de Pauluskerk doet is het ondersteunen van mensen zonder verblijfsvergunning, ongedocumenteerden. Zij bieden een luisterend oor, geven juridisch advies, helpen met praktische/maatschappelijke zaken, en begeleiden naar een duurzame oplossing. Het perspectief van de ongedocumenteerde is leidend. Daarnaast behartigt de Pauluskerk de belangen van ongedocumenteerden richting lokale en landelijke overheid en vertellen samen met hen hun verhalen aan de stad.

> **Het is tegenwoordig makkelijker om een verblijfsvergunning te verliezen, en steeds moeilijker om er een te krijgen.**
>
> *Rian Ederveen Landelijk Ongedocumenteerden Steunpunt*

Stichting ROS

Het Rotterdams Ongedocumenteerden Steunpunt (ROS) ligt eveneens in de Maasstad. Het ROS is de centrale onafhankelijke organisatie in de regio Rotterdam die ondersteuning, (nood) opvang en begeleiding biedt aan mensen zonder geldige verblijfspapieren.
Ook het ROS biedt maatschappelijke hulp, juridisch advies en noodopvang aan migranten zonder verblijfsvergunning, afgewezen asielzoekers en staatlozen. Daarnaast hebben zij projecten zoals de ROS Taalschool en het Erasmus-paspoort voor medische toegang.

Voor ongedocumenteerden zijn er drie opties: 1. doorprocederen voor een verblijfsvergunning; 2. overleven in de illegaliteit of; 3. terugkeren naar het land van herkomst. Het ROS is hierin neutraal, de keuze ligt bij de persoon die hen benadert.
Wel geven ze realistische informatie over de mogelijkheden en raden ze zinloos procederen altijd af. Ze bieden hulp in vele vormen, maar streven altijd naar zelfredzaamheid en autonomie. Dit doen ze omdat ze migranten zien als vrije wereldburgers die zelf de beste inschatting kunnen maken over hun toekomst. Migranten met controle over hun leven blijven vaker buiten gemeentevoorzieningen. De Pauluskerk en ROS maken zich hard voor een inclusieve stad.

Oud en Ongedocumenteerd

Er is een groeiende groep oudere ongedocumenteerden. Niet alleen in Rotterdam, maar in heel Nederland zit deze groep klem. Dat blijkt onder andere uit onderzoek van de Regenboog Groep in Amsterdam. Het gaat om mensen die soms al twintig, dertig of veertig jaar in Nederland zijn. Fotografe Mona van den Berg heeft met haar fotoboek ‘Ongedocumenteerd en op leeftijd’ deze verhalen in beeld gebracht. Ze hebben hier gewerkt en een leven opgebouwd. Met het verstrijken van de jaren is hun gezondheid achteruit gegaan, het netwerk uitgedund en wordt het steeds moeilijker om te overleven. Opvang of hulp is er niet, of heel minimaal. Terugkeer naar een land waar ze al tientallen jaren niet zijn geweest, is niet realistisch meer.

Karim (62) is zo’n oudere ongedocumenteerde. Hij hoopt dat hij voor zijn dood papieren zal krijgen. Dat zou hem rust brengen, en biedt de mogelijkheid om zijn kunst op een legale manier te verkopen. “Ik wil iets positiefs achterlaten in de tijd die ik nog heb.”

De handen ineen geslagen

De Pauluskerk en het ROS zijn in 2025 gestart met de eerste gespecialiseerde woonvoorziening voor oudere ongedocumenteerden in Nederland. In de Pauluskerk en op enkele locaties elders in Rotterdam verblijven mensen zonder verblijfspapieren van 55 jaar of ouder, die een lange woongeschiedenis in Nederland hebben maar niet kunnen terugvallen op voorzieningen van de overheid. Zo hebben ongedocumenteerden geen recht op een werkeloosheidsuitkering, een ziektewetuitkering, een sociale huurwoning of AOW. Zij worden zelfs niet toegelaten in de daklozenopvang, en de deur van de bed-bad-broodopvang zit op slot.

Enkele bewoners van de opvang.

Elke woensdagmiddag koken enkele vrouwen uit de opvang een maaltijd voor bewoners en anderen.
Foto's: ROS

De oudere ongedocumenteerden die de Pauluskerk en het ROS opvangen, hebben in de meeste gevallen al tientallen jaren in Nederland gewoond en gewerkt. Ze zijn geworteld in ons land, maar zijn hun arbeidspotentieel kwijtgeraakt. Vervolgens worden ze op straat aan hun lot overgelaten, alsof ze lege verpakkingen zijn die nergens goed meer voor zijn. Vaak hebben ze zwaar fysiek werk gedaan. Ook hebben ze geen zorgverzekering. Als gevolg van die omstandigheden worden ongedocumenteerden vaak vroeg oud, en krijgen ze al op relatief jonge leeftijd te maken met ernstige gezondheidsproblemen.

De woonvoorziening voor oudere ongedocumenteerden van de Pauluskerk en het ROS is dus hard nodig. De bewoners blijven hier in principe voor lange tijd. Er zijn niet veel mogelijkheden om uit te stromen. Maar soms krijgt een bewoner (na jaren gedoe) toch nog een verblijfsvergunning. En soms stroomt er iemand uit om dat hij of zij in een verpleeghuis terecht komt.

In het najaar van 2025 overleed er een herkenbare bewoner van de Pauluskerk, de heer Mostafa Khenata. Mostafa heeft vanaf het begin in de opvang voor oudere ongedocumenteerden gewoond en was daar de gangmaker. Hij maakte altijd grapjes met de vrijwilligers. In zijn goede periodes werkte hij mee met koffie zetten en brood smeren voor de dakloze bezoekers van de Pauluskerk. Soms kreeg hij bezoek van zijn oude collega's, met wie hij in de horeca had gewerkt en op de markt in Dordrecht. Mostafa was een Ajaxfan, als gevolg van de jaren die hij woonde in Amsterdam. Maar hij leefde al zo'n twintig jaar in Rotterdam toen hij dakloos werd. Uiteindelijk is hij overleden door een aandoening aan zijn hart. Mostafa Khenata was 59 jaar oud.

Deze groep oudere ongedocumenteerde bewoners wordt op verschillende manieren begeleid. Ze krijgen medische zorg, juridisch advies en verschillende mogelijkheden voor dagbesteding. Ook krijgen ze leefgeld uitgekeerd. Dat klinkt misschien goed, maar ze hebben geen enkel ander inkomen. Daarom zijn de Pauluskerk en ROS eigenlijk van mening dat de overheid dit moet doen, en dat ongedocumenteerden die al tientallen jaren in Nederland zijn - en hun steentje hebben bijgedragen- een normale plek verdienen in de ouderenzorg. De Pauluskerk en het ROS bieden deze voorziening dan ook onder protest.

Bronnen:
- *www.stichtingros.nl – met dank aan algemeen coördinator Maarten Goezinnen*
- *www.pauluskerkrotterdam.nl - met dank aan predikant/ directeur Martijn van Leerdam*
- *www.eur.nl*
- *www.trouw.nl*

Verschillen als gave van God

Pater Agus Duka over missie en mensenhandel in Indonesië

“Als missionaris ga je waar je nodig bent, niet altijd waar je zelf heen wilt.” Aan het woord is pater Agus Duka SVD. We spreken hem in Jakarta. Daar coördineert hij namens Mensen met een Missie een netwerk van organisaties, veelal verbonden met katholieke congregaties, dat zich richt op de problemen rond mensenhandel in Indonesië.

Ton Groeneweg
Foto’s: Mensen met een Missie

Pater Agus is een missionaris in hart en nieren. De problemen van de slachtoffers van mensenhandel zijn allesbehalve nieuw voor Agus. In zijn jongere jaren werkte hij een aantal jaren in Zuid-Korea. Daar kwam hij al in aanraking met arbeidsmigranten uit zijn vaderland. Die werden daar ook toen al uitgebuit en slecht behandeld. Ook in Maleisië werkte hij met migranten. “Er werken daar veel ongedocumenteerde Indonesische arbeiders, vooral op de plantages. Ze worden extreem slecht behandeld. Anders dan in Zuid-Korea zijn er nauwelijks wetten en voorzieningen die hen beschermen. Dat maakt hen kwetsbaar voor uitbuiting.”

Geroepen tot gerechtigheid

Agus werd in 1991 tot priester gewijd. Kort daarna werd hij uitgezonden naar Brazilië. Dat was niet zijn eigen keuze. Toch hebben zijn jaren in Brazilië, waar hij persoonlijk kennismaakte met Leonardo Boff en de bevrijdingstheologie, Agus diep beïnvloed. Het was lastig voor hem om weer terug te keren naar Indonesië, waar de kerk een veel traditioneler karakter had.
In Brazilië zag hij hoe de kerk naast arme en uitgesloten mensen stond. Terug in Indonesië merkte hij dat veel priesters vooral gericht waren op vieringen en sacramenten. “Terwijl ik in Brazilië mijn roeping had ontdekt en mijn missie om te werken voor gerechtigheid en vrede.”
Het werk van Agus richt zich vandaag vooral op mensenhandel en geweld tegen vrouwen, met name op Flores en Timor, eilanden in de provincie Oost-Nusa Tenggara. “Veel mensen uit deze streek worden slachtoffer van mensenhandel,” vertelt Agus. “Vooral mensen die zonder goede papieren naar Maleisië reizen. Armoede is een belangrijke oorzaak.” Die armoede heeft verschillende gezichten. De overheid investeert minder in deze regio dan in Java en Sumatra. Maar ook sommige culturele gebruiken leggen zware druk op gezinnen. Traditionele ceremonies kosten veel geld. Families nodigen hele dorpen uit en offeren dieren. Wie dat niet kan betalen, maakt schulden. Om die schulden af te lossen, vertrekken mensen naar het buitenland.
Ook bruidsschatten spelen een rol. “In sommige gemeenschappen moet een man veel betalen aan de familie van zijn toekomstige vrouw,” vertelt Agus. “Dat kan een levenslange financiële last worden. En als er eenmaal betaald is, wordt een vrouw soms behandeld alsof zij bezit is van haar man.” Dat vergroot de kans op huiselijk geweld.

Dichtbij het dagelijks leven

Het Mensen met een Missie-netwerk probeert deze patronen te doorbreken door bewustwording en gesprekken in de gemeenschap. Daarbij zijn religieuze en traditionele leiders belangrijk. Zij hebben vaak veel invloed. Maar het is niet eenvoudig om hen mee te krijgen. “Traditionele leiders willen oude gebruiken bewaren,” zegt Agus. “Ze zijn bang dat verandering betekent dat hun cultuur verdwijnt.”